

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ У СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Данильченко Ірина Вікторівна
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова, м.Київ
Науковий керівник – канд. психол. наук,
доц. Алексеева Юлія Аркадіївна

На сьогодні становлення професіоналізму у студентів є одним із самих важливих питань як для нашої країни, так і для всього світу. Відповідальність при виборі професії, свідомий вибір та правильний розвиток у визначеному напрямку є запорукою справжнього успіху в тій чи іншій діяльності.

У даній статті ми розглянемо становлення саме студентів-психологів, особливості їх мотивації до вивчення психології як науки та їх особисту ідентифікацію себе з психологом-професіоналом. Також звернемо увагу на вивчення та дослідження особливостей розвитку професійної мотивації у студентів-психологів у відповідності з сучасними умовами. Сучасні умови вступу до ВНЗ інколи призводять до несвідомого і несамотійного вибору фаху. Процес формування професійної мотивації потребує корекції, управління та інтенсифікації з боку педагогів, батьків, керівників і суспільства в цілому.

Професійна мотивація неоднорідна, вона залежить від багатьох психологічних і соціологічних факторів, співвідношення між якими визначає система ціннісних орієнтацій молодого людини.

Зарубіжними та вітчизняними психологами здійснено вагомий внесок у дослідження психологічних особливостей розвитку професійної мотивації у студентів-психологів. Значний внесок в розвиток даної теми зробили: А. Маслоу, К. Левін, Х. Хекхаузен, Л.І. Божович, Т.М. Зелінська, Є.П. Ільїн та ін.

В широкому розумінні, професійну мотивацію можна звести до трьох основних комплексів: інтерес, обов'язок, самооцінка професійної придатності. Мотивом суспільного обов'язку у виборі професії є усвідомлення студентом реальної суспільної користі від своєї участі у даній сфері діяльності, переживання особистої відповідальності за успішну працю, готовність до подолання можливих моральних та фізичних труднощів. [3,107].

Навчальна мотивація складається з оцінки студентами різних аспектів учбового процесу, його змісту, форм, способів організації з погляду їх особистих індивідуальних потреб і цілей, які можуть співпадати або не співпадати з цілями навчання.

Навчальна діяльність полімотивована, оскільки процес навчання здійснюється для студентів не в особистому вакуумі, а в складному взаємопереплетенні соціально-обумовлених процесів. Тому, основною проблемою будь-якої професійної освіти є перехід від навчальної діяльності, що актуально здійснюється, студентів до засвоєної ними професійної діяльності. З позиції загальної теорії діяльності, такий перехід йде перш за все

по лінії трансформації пізнавальних мотивів студента в професійні мотиви фахівця. Тобто, пізнавальні і професійні мотиви являються ведучими, взаємообумовлений розвиток яких складає динаміку взаємних трансформацій пізнавальних і професійних мотивів студента. Виходячи з даного положення, можна зробити висновок про те, що мотивація у студентів впродовж його навчання у вищому навчальному закладі зазнає деякі зміни, тобто мотивація має свою динаміку від курсу до курсу [4,128; 5,112; 6,328].

Саме в процесі освоєння професії особистість усе більше занурюється в професійне середовище. Відповідно якісна реалізація діяльності здійснюється згідно зі сформованими ціннісними мотивами вчителя, сформованою потребою в неперервному підвищенні кваліфікації. Створені в системі навчання психолого-педагогічні умови розвитку мотивації розподіляємо на: індивідуалізацію технологій виконання навчальної діяльності; вироблення власної професійної позиції; високу якість та продуктивність навчального процесу. У комплексі вони спонукають студента до усвідомленого переходу на більш високий рівень професіоналізації в процесі навчання, на якому відбувається подальший розвиток і становлення вчителя-професіонала [2,52; 7,136].

Ю.Г. Долинська, аналізуючи феномен самоактуалізації особистості майбутнього практичного психолога в цілому, наголошує, що це становлення у процесі професійної підготовки таких сторін особистості, які є першочергово необхідними для реалізації професійних завдань: самосприймання, міжособистісної чутливості, цінностей, пізнавальних потреб і креативності [1,193].

На нашу думку, в розвитку особистості майбутнього фахівця детермінує потреба в учбово-професійній самореалізації, яка має мотиваційне вираження, тобто опредметнюється у мотивах учбової і професійної самореалізації. Учбово-професійна самореалізація студента – це випробування і розгортання потенційних можливостей індивіда у процесі оволодіння і виконання ним учбово-професійної діяльності. Учбово-професійна самореалізація є складовою самореалізації особистості загалом. Мотиви (учбової і професійної) самореалізації є чинником тієї діяльності (учбової чи професійної), у якій прагне реалізувати себе індивід упродовж життя і навчання у ВНЗ. Професійна діяльність можлива за цілеспрямованої активності індивіда. Активність визначає діяльність, тобто є рушійною силою, джерелом пробудження в людині її «дрімаючих потенціалів».

У комплекс методичних засобів, на основі яких вивчались психологічні особливості розвитку професійної мотивації у студентів-психологів, були включені методики: «Вивчення мотивації професійної діяльності» запропонована К. Замфір (в модифікації А. А. Реана), анкета «Професійна мотивація майбутніх психологів» Г.Дьяконова та методика «Вивчення мотивації навчання у вузі» Т.І. Ільїної.

В дослідженні приймали участь 60 респондентів (студенти-психологи II та IV курсів), які навчаються в НПУ ім. Драгоманова (Факультет Психології) у Києві.

Отримані нами результати при вивченні професійної мотивації у студентів-психологів, дозволяють зробити деякі узагальнення. Сучасні студенти-психологи II курсу більш орієнтовані на такі показники: потреба в досягненні соціального престижу і поваги з боку інших, можливість найбільш повної самореалізації саме у сфері психології та прагнення уникнути критики з боку керівника або колег. Студенти-психологи IV курсу мають на меті грошовий заробіток, прагнення до просування по роботі, задоволення від самого процесу і результату роботи.

Результати дослідження за питанням анкети показують, що найбільша кількість студентів (62%) хочуть реалізувати себе в сфері психології; 10% досліджуваних говорять, що вони хочуть застосувати свої знання на практиці. Деякі студенти (9%) не хочуть працювати за спеціальністю, але є і студенти (11%), які хочуть працювати за спеціальністю, тому що хочуть допомогти людям у рішенні їх проблем. Найменша кількість (8%) відповідей належить студентам з різними мотивами: одні не хочуть працювати за спеціальністю, тому що вважають цю професію неперспективною; інші хочуть розглянути й інші можливості для покращення майбутнього. Результати опитування досліджуваних за питанням анкети “ В якій сфері психології ви хотіли б працювати?” свідчать, що по більшості досліджуваних обрали такі сфери професійної діяльності, як дитяча психологія (17%), сімейне консультування (17%); кримінальна сфера (17%); гештальт-терапія(17%). Важливим аспектом дослідження є вивчення мотивів пошуку роботи та усвідомлення потреби у освіті. 22% випускників під час пошуку роботи прагнуть спиратися на свої можливості: де зможуть знайти, там і будуть працювати, але лише за спеціальністю. Ще 22 % студентів хочуть керуватися своїми життєвими прагненнями і готові проявити достатньо зусиль, щоб знайти ту роботу, яка їх цікавить. 18% досліджуваних випускників хочуть виходити зі своїх потреб і готові працювати де завгодно, якщо виникне така необхідність, не обов’язково за спеціальністю. 16% досліджуваних керуються своїми інтересами і хочуть працювати лише у певній сфері психології. 13% випускників керуються заробітною платою: хочуть працювати там, де більша платня, незалежно від спеціальності. Найменша кількість студентів (4,5%) збираються керуватися своїм дипломом та місцем розташування роботи. Результати опитування досліджуваних за питанням анкети “Які причини спонукають вас шукати роботу?” засвідчили, що найбільша кількість досліджуваних (32%) вважає основною причиною потребу у фінансовій незалежності. 27% досліджуваних прагнуть реалізувати себе у якійсь сфері. 17% досліджуваних хочуть роботу, яка гарантує стабільність. Менша кількість досліджуваних (10%) прагнуть забезпечити собі впевненість у завтрашньому дні. Значно менше тих досліджуваних, які розуміють необхідність утримувати сім’ю (6%). Найменша кількість студентів у пошуку роботи керуються прагненням приносити користь суспільству (4%) та необхідністю просто чимось себе зайняти (4 %). Потреба майбутніх психологів у освіті виявлялася за допомогою одного питання анкети: «Чи хотіли б ви отримати другу освіту ?». Результати опитування показують, що більшість досліджуваних студентів хочуть мати другу освіту, тому що вона

забезпечує більший попит на освіченого фахівця (29%) і тому, що психолог з двома освітами має більший попит (20 %). Значно менше тих студентів (12%), які не прагнуть до другої освіти, оскільки їхня освіта цілком влаштовує їх; хотіли б продовжити навчання у сфері психології. Деяко менший відсоток досліджуваних (7%) хочуть мати другу освіту тому, що їм подобається сам процес навчання. Лише 5% опитаних студентів говорять, що друга освіта їм не потрібна, оскільки навчання психології їм не подобається. Жоден з досліджуваних (0%) не говорить, що він не хоче отримати другу освіту з таких причин як: не хочу працювати в сфері психології; однієї освіти цілком достатньо; робота психолога них надто важка.

Отже, у даній статті нами розглянуті результати дослідження психологічних особливостей розвитку професійної мотивації у студентів-психологів. Згідно з отриманими даними студенти II курсу у більшій мірі націлені на набуття знань, а студенти IV курсу на отримання диплому. Але всі студенти мають на меті оволодіння професією.

В якості індивідуально-психологічних умов формування професійної мотивації студентів можна виділити: уявлення студента про майбутню професію; особливості формування Я-концепції, яка може проявлятися через професійну ідентифікацію з професійним співтовариством; загальні можливості та рівень соціально-психологічної адаптації студента.

Література

1. Васильев И.А. Мотивация и контроль за действием / И.А. Васильев, М.Ш. Магомед-Эминов. – М., 1991. – 245 с.
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.
3. Ковалев В.И. Мотивы поведения и деятельности / В.И. Ковалев ; отв. ред. А.А. Бодалев – М. : АН СССР, Институт психологии, 1988. – 191 с.
4. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навч. Посіб / А.І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 486 с.
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення / В.С. Лозниця. – К.: ЕксОб, 2003. – 304 с.
6. Зеер Э.Ф. Психология профессионального образования : учебное пособие / Эвальд Фридрихович Зеер. – М. : Изд-во Московского психолого-социального института, 2003. – 478 с.
7. Макаревич О.С. Мотивация як підґрунтя дій особистості / О.С. Макаревич // Соціальна психологія. – 2006. – № 2 (16). – С. 134-141.